

**YAHYÂ KEMÂLE GÖRE,
FÂTİH VE İSTANBUL'UN FETHİ**

Doç. Dr. Önder GÖÇGÜN

1904 yılının Ekim ayında Paris'te, Siyasi İlimler Mektebi'nin Haricî Siyâset Şubesine girerek; **Albert Sorel**, **Albert Vandal**, **Emile Borgeix** gibi ünlü tarih profesörlerinden, **Louis Renault** gibi hukukçulardan dersler alan ve tarihe karşı büyük sevgisi, ilgisi dolayısıyla, bilhassa Fransa'nın en büyük tarihçisi kabul edilen **Albert Sorel**'in hayli tesirinde kalan Yahyâ Kemâl; neticede, «**tarih ortasında Türklüğü aramak ve bulmak hevesine kapılmıştı.**» (1) Özellikle, 1071 Malazgirt Zaferi ile başlayan ve gelişerek devam eden Anadolu-Rumeli Türklüğü; bütün askerî, siyasi ve sosyal gelişme şartları ile kendisini çok yakından alâkadar etmeye başlamıştı.

i, Konya,
Nitekim Paris hâtıralarında, bu konuda aynen şunları söyler :

“Bir taraftan **Sorel**'in, mektebdaki derslerinde Alman ve İtalyan milletlerinin uyanışlarını anlatması, bir taraftan Fransız nasyonalistlerinin neşriyatı ve **Maurice Barrés** (2)'in telkinleri; diğer taraftan Osmanlı tarihini yeni baştan, lâkin yeni bir usûlle ve yıl sırası ile (**chronologiquement**) iyi okumanın büyük tesiri oldu.

(...) Derhal Türkçe eserleri okumaya koyuldum. Selçuk tarihini merak ediyor, bu tarihi iyi okumanın lüzumunu hissetmeye başlıyordum. Lâkin vatanın o iki buçuk asırlık tekevvün (oluşma) devresine ait eserler çok azdı.

Bana bütün Asya'daki Türklüğü aramak ve bulmak, hayli müphem bir çalışma gibi görünüyordu. Lâkin, Türkiye'deki Türklüğün yeni vatana ne zaman, nerelerden geldiğini; Anadoluya geldikten sonra da nasıl tekevvün ettiğini şedâd (şiddetli) bir arzu ile öğrenmek ve bilmek istiyordum.

(1) **Nihad Sâmî Banarlı**, “Yahyâ Kemâl'in Hatıraları” İst. 1960, s. 43.

(2) Bu zat, şuurlu ve heyecanlı bir Fransız mütefekkir ve edibidir. Yahyâ Kemâl'in üzerinde de büyük tesir bırakmıştır.

Elimdeki Firenk kitapları bu hususları ya müphem bırakıyor, yahut bizi Acemler'le karıştırarak, hattâ Acem zannederek işi büsbütün karıştırıyordu. Bizim yeni vatandaki tekevvünümüzü (var oluşumuzu) bize yine Türkçe eserler sezdirecekti.

İşte bu sırada 19. asır Fransız tarihçisi **Fustel de Coulange**'ın Fransa'nın menşe'lerini (kaynaklarını) aramak için bulduğu usûlle anavatan-da Türklüğün asırlarını aramak ve taramak ve eserlerini tesbit etmek ihtiyacını duyuyordum.

Bu gayeye varmak için **Selçuk** ve **Osmanlı** asırlarını, nazariyelerden sarf-ı nazar ederek (vazgeçerek), evvelâ yıl sırasıyla, bu mümkün olmazsa, devir sırasıyla, vak'alar sırasıyla iyi öğrenmem lâzımdı. Evvelce yazılıp, okunmamış Firenk ve Türk eserlerini okumak ve yeni araştırmaları gözden kaçırmamak sûretiyle hayâlime az-çok varacağımı idrâk ediyordum.

İşte o zaman, kafamın içinde **Malazgird** bir başlangıç gibi tecellî etti. 1071 den sonra Anadolu'ya, Sonra Rumeli'ye daha sonra İstanbul'a yerleşerek **yepyeni** ve **yaratıcı bir millet** oluşumuzu hayâl meyâl görmeğe başlamıştım.

Bir gün, bir mecmûada, **Fustel de Coulange**'ın esaslı tilmizi (öğrencisi) olan profesör ve müverrih (tarihçi) **Camille Julian**'ın bir cümlesini okudum. Bu cümle benim, milliyetimizin ve vatanımızın teşekkülüne dâir dağınık düşüncelerimi, birdenbire yeni bir istikamete sevketti. **Camille Julian**'ın cümlesi şuydu : "Fransız milletini, bin yılda Fransa'nın toprağı yarattı." (**Le sol de la France, en mille ans, a créé le peuple Français.**)

Düşünmeğe başladım : Acaba bizi de Malazgird'den 1071 den sonra-ki sekizyüz senede Tünkiye'nin toprağı yaratmamış mıydı?

Bu cümleyi, **Saint Paul**'ün (Saint Petrus), Şam yolunda Hz. İsa'yı görerek "**Quo vadis, domine?**" (Hazret, nereye gidiyorsun?) sesini duymasına benzetirim. Çünkü, bu cümle, kafama birdenbire yepyeni bir ufuk açmıştı. Artık milliyetimize dâir fikirlerim bu cümlelerin ilham ettiği noktada birleşiyordu.

Bu noktadan hareket ettim.

Artık benim için 1071 den evvelki devirlerimiz kablettârih, (tarihten önce) fakat 1071 den sonraki devirlerimiz târihdiler. **Selçuk** ve **Osmanlı** asırlarında **Anadolu**, **Rumeli** ve **İstanbul**'a manzara ve mîmârî îtibâriyle verdiğimiz şekli; lisânın yeni tecellîsini; devlet ve medeniyetimizin yenden yaratılış ve yürüyüşünü; sanâyiimizin, hâricden bir çiviye bile muhtâc olmaksızın, vatanın toprağından ve milletin eliyle yapılmasını; ordumuzun

bütün silâhlarını, donanmamızın, beşyüz sene, bütün tahta, demir ve yelkenleriyle kendi elimizden çıkışını; hâsılı bütün bu terkîbi (birleşmeleri), şedîd (şiddetli) bir hayranlıkla idrâk etmeğe başlamıştım.

Ancak bunu duymak ve hayâl meyâl görmek kâfi değildi. Yakından bilmek lâzımdı. Bilmek için de en sağlam vesikaları birer birer okumağa ihtiyaç vardı.

Fustel de Coulange, Fransa'nın yaratılışını tedkîke girişmişti. Bu usûlde bir tedkîkin, Türk vatanına tatbîkini özlüyordum.

İstiyordum ki milliyetimizin tedkîki, hiçbir zaman inkâr edilemeyecek, böyle sağlam vesikalarla tahlil ve terkib edilsin. O kadar ki, asırlarca, Türk gençleri bir sâniye bile şüphe etmesinler.

Fustel de Coulange, Fransa'nın yaratılışını ararken tahmine müstenid (dayalı) bazı muhâkemelerde bulunan tilmizlerinden (öğrencilerinden) birisine, kulakları tıkayarak, demiş ki :

— Aman susunuz! Susunuz! Elinizde bir parça kâğıt var mı?

Yâni, demek istemiş ki bir milliyetin teşekkülünü idrâkde tahmine, hayâlde, uydunmaya zerre kadar yer olmasın ve bütün idrâk, yazılmış kâğıtlara, taşa hakkedilmiş (kazılmış) yazıya, zamandan kalmış eserlere, hâsılı filolojik ve arkeolojik vesikalara istinâd etsin (dayansın).

Burâda size şu hâtıramı nakledeyim :

Ben vaktiyle Ziyâ Bey'e (Ziyâ Gökâlp) bu fikrimi açmıştım. Ziyâ Bey'e demiştim ki :

— Ziyâ Bey, biz bir milliyet diyâneti (dini) têsîs ediyoruz. Bunun mü'minleri beşyüz sene sonra da bizim milliyetimize dâir bir şeyden şüphe etmemelidir. Milliyet mevzûunda biz sâdece olan şeyleri söyleyelim. Bizde olmıyanları da söyleyelim.

Meselâ, bizim felsefemiz yoktur. Çünkü ordular felsefe yapmaz fütûhat (fetihler) yapar. Biz de böyle yapmışız. Biz, vatanlar kuran bir milletiz. Bunları söyleyelim.

(...)

İstanbul'a döndükten sonra, bu îtikadımı Türkçüler arasında dâimâ ifade ettim. Bugün bir hakikat olan vatan, devlet ve milliyetimizi, Malaz-

gird'den beri, bütün tecellileriyle, iyi öğrenmek ve iyi benimsemek farz olduğunu söyledim." (3)

Böylece Yahyâ Kemâl, engin kültürü ve tarih şuuru ile bütünleşen duygular içerisinde; Malazgird'den itibaren, İstanbul'u Fetheden Yeniçeri'yi, Çaldıran'ı, Gedik Ahmet Paşa'yı, Akıncılar'ı, Mohaç Türküsünü, Süleymaniye'de Bayram Sabahı'nı ve daha başka «âbide-şiiirler»ini kaleme aldı. Bu suretle, tarih içinde Türklük şuurunun tam bir «destan şâiri» olarak kendini kabul ettirdi.

Çünkü;

İklîm-i Rûm'u tuttu cihangîr savleti
Târih o işde gördü nedir şîr savleti

Titretti arş ü ferşi Malazgirt önündeki
Cûş u hurûş-ı rahş ile şemşîr savleti

(Alp Arslan'ın Ruhûna Gazel)

...

Bizdik, o hücumun bütün aşkıyla kanatlı!
Bizdik, o sabah, ilk atılan safta yüz atlı.

Uçtuk Mohaç ufkunda görünmek hevesiyle;
Canlandı o meşhûr ova at kişnemesiyle!

Fethin daha bir ülkeyi parlattığı gündü;
Biz uğruna can verdiğimiz yerde göründü.

(Mohaç Türküsü)

...

Gökte top sesleri bir bir nerelerden geliyor?
Mutlaka her biri bir başka seferden geliyor:

Kosova'dan, Niğbolu'dan, Varna'dan, İstanbul'dan..
Anıyor her biri bir vak'ayı heybetle bu an;

Belgırad'dan mı? Budin, Eğri ve Uyvar'dan mı?
Son hududlarda yücelmiş sıra dağlardan mı?

(3) Nihad Sâmi Banarlı; a.g.e., s. 45-47.

Deniz ufkunda bu top sesleri nerden geliyor?
Barbaros belki donanmayla seferden geliyor!..

Adalardan mı? Tunus'tan mı, Cezâyir'den mi?
Hürr ufuklarda donanmış iki yüz pâre gemi

Yeni doğmuş aya baktıkları yerden geliyor;
O mübârek gemiler, hangi seherden geliyor?

(Süleymaniye'de Bayram Sabahı)

...

gibi sözleri; Türk'ün zafer ruhunun, tarihî perspektif içinde mısra mısra dalgalanışını ve şahlanışını sergiliyordu. Hele, Büyük Atatürk'ün önderliğinde başlayan Millî Mücadele'nin o ateşli günlerinde kaleme aldığı şu kıt'ası da, aynı duyguların yepyeni bir ifadesi olarak karşımıza çıkıyordu :

Şu kopan fırtına, Türk ordusudur ya Rabbî!
Senin uğruna ölen ordu, budur ya Rabbî!

Tâ ki yükselsin ezanlarla müeyyed nâmın;
Gâlib et, çünkü bu son ordusudur İslâm'ın! (4)

Yahyâ Kemâl İstanbul'u, vatan topraklarında teşekkül eden millî kültür ve medeniyetin hemen bütün örneklerinin üzerinde toplandığı canlı bir timsâl olarak kabûl ediyor; dolayısıyla ona çok sevdiği "azîz" sıfatını lâiyak görerek, "Bir Başka Tepeden" isimli şiiirinde şöyle sesleniyordu :

Sana dün bir tepeden baktım **Azîz İstanbul!**
Görmedim; gezdiğim, sevmediğim hiçbir yer.
Ömrüm oldukça, gönül tahtıma keyfince kurul!
Sâde bir semtini sevmek bile bir ömre değer.

Nice revnaklı şehirler görülür dünyada,
Lâkin efsûnlu güzellikleri sensin yaratan.
Yaşamıştır derim, en hoş ve uzun rüyâda,
Sende çok yıl yaşayan, sende ölen, sende yatan!

(4) Şairimizin, Kurtuluş Savaşı yıllarındaki büyük çalışmaları, yazıları hakkında fazla bilgi için bkz :
Doç. Dr. Önder Göçgün, "Millî Mücadele'de Yahyâ Kemâl", Ank. 2 Aralık 1984, - Doğumunun 100. Yıldönümünde Yahyâ Kemâl - seminerine sunulan tebliğ; Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Kütüphane Yayınları, nu. 2 Ank. 1984, s. 25-35.

Bu inançla, daha 1912'de, Paris'ten İstanbul'a döndükten sonra hâtıralarında; içinde zamanla büyüyen ve giderek, coğrafyadan tarihe uzanan çizgide bir "İstanbul aşkı"na dönecek olan sevgiyi, şöyle anlatır :

"Câmilerimizi, türbelerimizi, medreselerimizi, kabristanlarımızı birer birer gezip, görmeğe başladım. Kabir taşlarını okudum. Koca Mustâfapaşa gibi, Fâtih gibi, Üsküdar'da Atik Valde gibi semtler ve mahalleler bana Türklüğün bir mahalle hâlinde tekevvünü (oluşması) gibi geldi.

Üsküdar'ı, Çamlıca'yı, Erenköyü'nü, bütün Boğaz'ı, tabiatın ve milliyetimizin bu vatana işlediği güzelliklerle bir arada görerek, şedid (şiddetli) bir hayranlıkla sevmeğe başladım.

Yıllar geçtikçe İstanbul, bana sâde coğrafya olarak değil, tarih olarak da çok derin göründü. Düşündüm ki : Türklük, İstanbul'u, Anadolu'nun en tenhâ bir yerinde binâ etmiş olsaydı, yine bir şâheser vücuda getirecekti. Halbuki bu binâyı, İstanbul gibi, kurûn-ı vustânın (Ortaçağ'ın) en şa'şaalı (gösterişli) en büyük ve güzel bir şehri olan Konstantiniyye'de (İstanbul'da) kadîm (eski) bir sûr çerçevesi içinde inşâ etmiş ve Konstantiniyye'yi tamamıyla unutturan Türk çizgilerle işleyerek, bu şehri Türkleştirmiş ve muzâaf (iki kat) bir temsil kudretine sahip olduğunu göstermişti.

Böyle düşünür ve İstanbul'u bu yolda idrâke çalışırken bir de baktım ki İstanbul, sadece pâdişahlar ve İstanbullular tarafından binâ edilmiş değildir: Vatanın dört bucağından, Konya'dan, Bursa'dan, Edirne'den, Sivas ve Tokat'tan, Erzurum'dan, Üsküp'den, Macaristan'dan, Hicaz'dan, Bağdad'dan; Tunus, Trablus, Cezayir gibi mağrib (batıdaki) topraklarımızdan; buralara gidip gelen, yahut buralardan gelip İstanbul'da kalan, burada yerleşen nice müslüman Türkler; kadınları çocukları, ihtiyaçları ile; el sanatları, mûsikîleri, halk ve dîvan şiirleriyle; şehir, sokak, ev ve oda mîmârileriyle; câmi, hamam, kubbe anlayışlarıyla, hâsılı vatanın ve tarihin her bucağıyla her asrın getirdikleri hünerler ve hâtıralarla bu şehri hep birden binâ etmişlerdir.

O kadar ki İstanbul, bütün Türk tarihinin, Türk coğrafyasının bir terkiibi (birleşimi) hülâsası, tecellisi olmuştur.

Bu idrâk, beni gün geçtikçe sarmaya ve İstanbul'a bağlamaya başladı.

Anladım ki hakîki vatan ve insanı mes'ûd edecek tek yer, bütün vatanın rûhunu teşkil eden bu şehirdir.

Artık sarâhatle (açıklıkla) biliyordum ki vatan nasıl tecellî etmişse onu öyle anlamalıdır. Meselâ **Koca Mustâpaşa** gibi bir semt, Buhârâda, Semerkand'de bulunmaz, O, sâdece Türkiye'de ve Türk medeniyetinin muhassalası (neticesi) olan İstanbul'da bulunur.

(Burada hatırlatmak yerinde olur ki ben, İstanbul'a âit bu kanaatimle Türkiye'deki millî mîmârîyi hulâsa etmiş sayılıyorum. Hakîkatte bu mîmârî, vatanın diğer şehirlerinde de böyledir. Bunun çok azîz bir delili şudur ki Rusya, çok istediği halde, Türkiye'deki bu tekevvünü (oluşmayı) devirememiştir. Kazan, Kırım, Ortaasya Türklüğünü şiddetle sarsmış, fakat Türkiye Türklüğünün mîmârîsi hepsinden üstün ve mütekâmil (gelişmiş, olgun) olduğu için bunu yıkamamıştır. Demekki Oğuz Türklüğünün özü ve tekâmülü Türkiye'dedir.) (5)

İşte bütün bu anlayış içerisinde, İstanbul'un Fethi ve onu gerçekleştiren büyük askerî dehâ olan Fâtih; şairimizin fikir ve his dünyâsında, aynı bir yer tutar.

Mondros Mütarekesi'ni takibeden o karanlık günlerde, geçmişe duyduğu büyük özlemle; teselliyi mâzide arayıp bulmak hevesiyle, tek başına İstanbul'da gezintilere çıkar. «Bu şehirde geçen beş yüz senelik hayatımızın safhalarını birer birer hissettikten» sonra içinde, Fâtih'in 857/1453 senesinin bahârında, Edirne'den İstanbul'a yürüyüşü ve İstanbul surlarının, kulelerinin Türk'e boyun eğişi, Büyük Fethin gerçekleşmesi sahnesi canlanır :

«Yirmi iki yaşında bir çocuk olan o **Fâtih**; Konstantiniyye fethine dâir bir Hadis'in müjdesini hisseden o asker; tarihin en büyük faslını açmağa gelmiş olan o ejder gibi toplar, Gelibolu'dan gelen o binbir yelkenli beyaz donanma; hâsılı o safha kalbimde canlandı. Elli yedi gün süren muhâsara (kuşatma) da, İhtiyar **Ak Şemseddin**'in kocamış bir kartal gibi kollarını açarak, top gürültüsüne karışmış bir sesle : «Yâ Müfettihü'l-ebvâb!» (Ey kapılar açan Allah'ım!) diye bağırduğu tepelerden surlara baktım. İhtiyâr **Karaca Bey**'in, Rumeli askerlerini yıldırım gibi boşaltarak kırdığı Edirnekapısı ve Tekfur Sarayı burclarının üstüne oturdum. **Zağanos Paşa**'nın, elli yedi gün Türk hamlesiyle yıkmaya çalıştığı Eğri Kapı ve Haliç kulelerini gezindim. Yedikule'den Eyüb'e kadar Türk ordularının bir sel gibi taşıdığı uzun yolda yürüdüm. Topkapı'dan Edirnekapı'ya kadar giden büyük surun orta kapısından şehre girdim. Rûmî Mayıs'ın yirmi dokuzuncu Salı sabahı şafak sökerken, fetih askeri ilk defa buradan girmiştiler. O şafak vaktini, o müthiş mahşeri, 857/1453 senesinden beri İslâm'ın mun-

(5) Nihad Sâmi Banarlı; a.g.e., s. 50-52.

tazir olduğu o sabahı, o büyük saatleri, o coşkunluğu, o sevinci bütün kalbimle hissettim.” (6)

Aynı heyecanı, bir başka gezintisinde Anadolu Hisarı'nda da yaşayan Yahyâ Kemâl; Fetih öncesi hazırlıklarla birlikte bu ulvî zevkî, bizlere de tattırmak emeliyle, zaman zaman o günden geçmişe dönerek, şunları kaydeder :

“Anadolu Hisarı'nda bir gün geçiren insan, Türk rûhunu derinden derine öğrenir. (...)

Göksu vâdisinden Boğaziçi sularına ilk gelen Türklerden tâ İstanbul'un fethine kadar bu köy, anlı-şanlı bir hisardır; kâh Anadolu'dan Rumeli'ye, kâh Rûmeli'den Anadolu'ya koşan Yıldırım Bâyezid'le, O'nun oğulları, Murad ve Fâtih gibi ve onların arkadaşları olan cengâverler ikide birde, bir kartal kümesi hâlinde, bu kulelere konarlar, bu kulelerden kalkarlar; Fetih senesi bu köy, kahramanlık çağının kemâlinde. Hicretin 856 (Milâdî 1452) senesinin bahârında genç Fâtih ikide birde gelir, gider. Nihayet, o Mart'ın yirmi altıncı günü Hisar önünde, Gelibolu'dan gelen Balta oğlu Süleyman Bey'in donanması, Karadeniz Boğazi'ndan taş ve kireç yüklü binlerce gemi ve mavna, Hisar önünde demirlerler; Fâtih bütün paşalarıyla, beyleriyle, ağalarıyla, mimar-başlılarıyla, işçileriyle karşıya geçer; O gün o kıyıda, Boğazkesen Hisarı'nın ilk temel taşlarını kendi koyar, vezîrinden son nefere kadar bütün maiyeti işe girer. Bizans kayseri Kostantin Dragazes karşı koymağa kalkışır, İâkin genç Fâtih, Varna Meydan Muhârebesi sırasındaki ihâneti hatırlatır, bir taraftan Hisar'ın temelleri üstüne atılmak isteyen Bizans cengâverlerini yeniceye püskürtür, bir taraftan da temelleri yükseilir. Anadolu şehirleri; kasabaları, köyleri harıl harıl levâzim (malzeme) gönderirler. Hisar yüksele yüksele Ağustos'un yirmi sekizinci günü, büyük ve küçük kuleleriyle, surlarıyla bugünkü harâb çerçevesi içinde görüldüğü gibi, bembeyaz meydana çıkar. Beş ayda vücûda geldikten sonra beş asır gözümüz önünde duran bu Türk eserini halk, esrarlı bir rakamın zevkiyle kırk günde bitmiş bilir ki kısalığı ifâde etmek kasdıyla doğrudur; Evliyâ Çelebi, bu hisarı halkın îmanlı gözleriyle gördüğü için te'min eder (inanarak, güvenerek söyler) ki bu Boğazkesen Hisarı, tepenin sağ kulesinden, kıyının sol duvarına kadar kûfi hat'la çizilmiş bir “Mehmed”dir; hem de görüşünü Mehmed ismini miminden dalına kadar şen şatır târif eder.

Hisar bittikten içine toplar yerleşir ve Fîruz Ağa muhâfız olarak başında kalır. Fâtih ilkbahar hazırlıkları için Edirne'ye gider. O ilkbaharda da Edirnekapı ile Topkapı arasında görülür.

(6) Yahyâ Kemâl, “Aziz İstanbul” İst. 1969, s. 124.

O sene Anadolu Hisarı'nın son kahramanlık senesiydi. Önce genç rakibi olan karşı hisarın beş ayda göklere yükseldiğini gördü, sonra kışı, târihin en büyük vak'asını hazırlamakla geçirdi, daha sonra ilkbaharda İstanbul surlarından gelen top uğultularını dinledi, mayısın yirmi dokuzuncu günü fetih müjdesini aldı, şimdiki iskele Câmî'i'nin yerinden fetih ezanlarını dinledi.

Câmiin yanbaşındaki iskele kahvesinin ağacı altında otururken kollarını sıvamış birer köşede abdest alan ihtiyarlara baktım ve düşündüm ki fetihden çok evvel böyle müslüman, böyle Türk, böyle sâde olan bu yerde, böyle bir kahve, böyle ağaçlar ve böyle bir câmi vardı, bu manzaranın o günlerde başka türlü olduğuna ihtimâl de verilmez, çünkü mevki' tabiatın dar bir çerçevesinde.. İstanbul'un muhâsarası günlerinde bu küçük meydan tıpkı bu saatte olduğu gibiydi, ihtiyarlar şurada burada abdest alıyorlardı, küçük kızlar çanaklarıyla yoğurt almağa gidiyorlardı, kahvenin ağaçları altında köyün ileri gelenleri konuşuyorlardı. Benim İstanbul'dan aşkam gazetesini beklediğim bu saatte onlar, İstanbul muhâsarasının yeni haberlerini bekliyorlardı, sonra yataklarına o haberlerle yatıyorlardı. Ve o elle yedi günlük muhâsaranın top uğultularını dinledikten sonra o mayısın son sabahı bu câmi'in minârelerinden fetih ezanlarını işittiler. Ah o yaz bu Hisar'ca kimbilir nasıl geçti? Fakat o yazdan sonra Hisar kahramanlık çağını geçirir, artık sayfiye olur, önünden zaman Göksu gibi ağır akar, dâima saz sesleri ve arada sırada, şenlik günleri kulelerinden atılan topların uğultusunu duyar. Nedîm'in bir rubâisinde dediği gibi :

Zanetme ki ra'd ü berk'dir etti gulû
Top şenliğidir Hisar'ın ey sâki bu
Âmihte kıl tegerg ile sahbâyı
Sun rind-i mey-âşâme dolu üzre dolu

(Ey bize içki sunan kimse! Gürültülere bakarak gökyüzünün gürlendiğini, şimşegın çıktığını sanma; bu, Hisar toplarının şenlik için atışlarıdır.

Dolu ile şarabı karıştır ve içki içerek, dünyaya boş veren rindlere bol bol ikrâm et!)

Bu köy hâlâ fetihden evvel olduğu gibi, müslüman ve Türk yaşıyor; bir kadın kendinden genç bir kadının kızlığını, gelinliğini, güzelliğini ncı-sıl hatırlarsa, İstanbul'un sergüzeştini (mâcerasını) öyle hatırlıyor.” (7)

(7) a.g.e., s. 109-112.

Tek başına Üsküdar ise; İstanbul'un Fethi gibi, «bir ulu rüyâyı görenlerin şehri» olarak, mümtaz bir hüviyet arz eder :

Üsküdar, bir ulu rüyâyı görenler şehri!
Seni gıptayla hatırlar vatanın her şehri,
Hepsi der : «Hangi şehir görmüş onun gördüğünü?
Bizim İstanbul'u fethettiğimiz mutlu günü!
Elli üç gün ne mehâbetli temâşâ idi o!
Sanki halkın uyanık gördüğü rüyâ idi o!
Şimdi beşyüz sene geçmiş o büyük hâtıradan;
Elli üç günde o hengâme görülmüş buradan;
Canlanır levhası hâlâ beşer ettikçe hayâl;

O zaman ortada, her sâniye, gerçek bir hâl.

Gürlemiş Topkapı'dan bir yeni şiddetle daha
Şanlı nâmiyle «Büyük Top» denilen ejderha.
Sarfedilmiş nice kol kuvveti gündüz ve gece,
Karadan sevkedilen yüz gemi geçmiş Halic'e;
Son günün cengiz olurken, ne şafakmış o şafak,
Üsküdar, gözleri dolmuş, tepelerden bakarak,
Görmüş İstanbul'a yüzbini meleğin uçtuğunu;
Saklamış durmuş, asırlarca, hayâlinde bunu.

Tarih için, «yekpâre görülecek, topyekûn sevinecek, yahut da nefret edilecek bir şey değildir.» hükmünü vererek onu, «bilâkis tedkîk ve muhâkeme edilecek bir manzara» olarak gören (8) Yahyâ Kemâl; bu bakımdan bilhassa tarihî realite etrafındaki nazım ve nesirlerinde, azamî dikkati, titizliği göstermiştir. Neticede destânî söyleyişlerle, büyük ölçüde «tetkik» ve «muhâkeme»ye dayalı «âbide» eserler ortaya koymuştur ki, bunlardan birisi de, İstanbul'u Fetheden Yeniçeri'ye hitaben, 15. yüzyılın şiir estetiği ve dili ile kaleme aldığı şu gazeldir :

- 1 Vur pençe-i Alideki şemşîr aşkına
Gülbangi âsmânı tutan pîr aşkına
- 2 Ey leşker-i Müfettihü'l-ebvâb vur bugün
Feth-i mübîni zâmin o tebsîr aşkına
- 3 Vur deyr-i küfrün üstüne rekz-i hilâl için
Gelmiş bu şehsüvâr-ı cihangîr aşkına
- 4 Düşsün çelengi Rûm'un eğilsün ser-i Frenk
Vur Türk'ü gönderen Yed-i Takdîr aşkına

(8) a.g.e., s. 2.

5 Son sevletinle vur ki açılınsın bu sûrlar
Fecr-i hücum içindeki Tekbîr aşkına

Burada anlatılmak istenen hususları, kısaca şöyle ifâde edebiliriz :

1 — (Hz. Ali'nin elindeki kılıcını ve sesi gökyüzünü tutan «pîr'in aşkına vur!)

Hz. Ali'ye, «Allah'ın Arslanı» denildiği için, «el»i yerine «arslanın eli» anlamında «pençe» kelimesi kullanılıyor. Yeniçeri Ocağı, gelenek bakımından Hacı Bektaş-ı Velî'ye bağlıdır. Dolayısıyla, Hz. Ali örnek gösterilmektedir. Böylece «pîr» de, Hacı Bektaş-ı Velî'dir. «Gülbank» ise, Yeniçerilerin savaşa girerken hep birlikte ve yüksek sesle tekrarladıkları, marş tarzındaki şu sözlerdir :

“Allah Allah!. Eyvallah!.. Baş üryân, sine püryân, kılıç al-kan... Bu meydanda nice başlar kesilir; olmaz hiç soran... Allah Allah!.. Nûr-ı Muhammed Nebî... Pîrimiz, hünkârımız Hacı Bektaş-ı Velî... Demine devrânına Hâ.. diyelim Hû!...”

2 — (Ey, Allah'ın asker! Bugün büyük Fethi içinde taşıyan, bildiren o müjde aşkına vur!) Burada, «Müfettihü'l-ebvâb» şeklindeki Arapça tamlama, «kapıları açan» yani «Allah» demektir. İstanbul'u fetheden yeniçerilere de, «Allah'ın askeri» şeklinde, derin bir anlam verilmiştir. Yahyâ Kemâl'e göre; onlar, bu kadar yüce bir vasıfta oldukları için İstanbul'u fethetmişlerdir. Çünkü onların mübârek oluşları, güzellikleri ve başlarında ki kumandanın da büyüklüğü; «feth-i mübîni zâmin o tebsîr» de, yani İstanbul'un büyük fethini bildiren o müjdede belirtilmiştir. Bu «tebsîr» (müjde) ise, “Fetih Hadîsi” olarak da bilinen, Hz. Muhammed'in şu sözleridir :

“İstanbul, elbet bir gün feth olunacaktır. Onu fetheden kumandan ne büyük kumandan, onu fetheden asker ne mübârek, ne güzel askerdir.”

Bu hadîs, daha sonra Fâtih Câmî'nin şadırvan kapısının duvarına da işlenmiştir.

Ayrıca, İstanbul'un Fethi'nin tarihi ile ilgili olarak da enteresan bir tesbitte bulunulmuştur. Buna göre :

Kur'ân-ı Kerîm'in, Sebe Sûresi'nin 15. Âyeti'nde geçen : «be'âdetü'n-
ayyîketün» (çok güzel, çok temiz belde, şehir) ifadesi, Ebcad hesabı ile İstanbul'un Hicrî fetih tarihi olan 857 rakamını vermektedir. İşte, Peygamberimiz Fetih Hadîsi'ni de, o yüzden söylemiştir. Nitekim, Anadolu'ya gelen ve sonunda başarısızlığa uğrayan bir Arap kumandanına hitaben :

«Üzülmeysin, Diyâr-ı Rûm'u ümmetinden Türkler fethedecektir.» demiş olması da, bunun göstergesidir. (9)

3 — (Küfür mâbedinin üstüne hilâli dikmek için gelmiş olan, bu bütün dünyanın en iyi ata binicisinin aşkına vur!)

Burada, «deyr-i küfr» yani küfür mâbedi, kilisesi ile kasdolunan yer; Bizans'ın, Doğu Roma'nın sembolü durumundaki ve içinde din adına, bir sürü dolapların döndürüldüğü böylece bir küfür merkezi haline gelen Ayasofya'dır. Oradaki «Haç»ı söküp, yerine «Hilâl»i, Türk bayrağını dikmek ise; bir «dünya hakimiyeti» demek olan İstanbul'u fethederek, bütün Doğu Roma'ya sahip çıkmaktır. İşte bu büyük vazifeyi yerine getirmek maksadıyla gelmiş ve cihanın en iyi ata binicisi olan Fâtih'in aşkına vurmaları, çarpışmaları ve muhakkak surette bu büyük fethi gerçekleştirmeleri **yenicilerden istenmekte**, tam bir kararlılıkla «vur!» denilmektedir.

4 — (Buraya Türk'ü gönderen, Allah'ın takdîr eli aşkına vur ve neticede Rum'un çelengi düşsün, Freng'in başı eğilsin!)

«Allah'ın takdîr eli», daha önceden tâyin edilmiş olan «îlâhi takdîr, kader»dir.

Çok önceden, Âyet ve Hadîs'le de bildirildiği gibi; Bizans kapılarına fetih için Türk'ü gönderen, O'nu bu ulu iş ile vazifeli kılan Allah'ın Yüce Takdîri'dir. Bu, Türk'ün kaderidir ve «kader», fetih sayesinde «kazâ»ya dönüşecek; yani gerçekleşecektir. Böylece Rum'un, Bizans'ın çelengi düşecek; bütün kuvvet, azamet ve gösteriş sona erecek, teslim olmak suretiyle de başı eğilecek, önüne düşecektir.

5 — (Son taarruzunla, öyle bir vur ki; o hücum sabahında söylenen Tekbîr aşkına, bütün bu Bizans surları açilsin!)

Böylece artık yenicilerin son büyük darbeyi vurarak, fethin kesin zaferini ilân etmeleri istenmektedir. Bilindiği gibi büyük fetih; fecir vakti, Tekbîr sesleri arasında gerçekleşmiştir. Nitekim bu manzarayı, tarihçi **Kritovulos**, ulvî ihtişam sahnesi hâlinde, şöyle anlatır :

“İlk hücum kolu; oklar, sapanlar, küçük karabinalar, tüfekler gibi çeşitli silâhlarla donanmış durumda idiler. Çoğunda sadece Türk palası ile küçük bir kalkan vardı. Önce ağır ağır ilerlediler. Sonra birdenbire, yükselen haykırımlarla surların üzerine doğru atıldılar. Çok kısa bir zamanda, kale duvarlarına yüzlerce merdiven dayandı. Nâralarla birbirlerinin sırtına çıkarak, surlara tırmanmaya başladılar. Fakat ilk çıkanlar, orada cansız yere yığılıyorlardı.

(9) **Mustafa Polat**, “Fetih'e Doğru” Tercüman gzt., 29 Mayıs 1983 -Fetih ilâvesi - s. 2.

Padişah, bu ilk hücum kolunu geri çekti ve derhal, ikinci hücum kolunu teşkil eden Anadolu askerini :

— Evlâtlarım, yığıtlerim!.. İleri!..

diye ileri sürdü.

Bu ikinci kol da, tam bir kararlılıkla çarpıştı, ancak neticeye ulaşamadı. Nihayet, Sultan II. Mehmet bunları da geriye çekerek, taarruzun sonu için bekletmekte olduğu bütün hücum kollarını tam anlamıyla surlara doğru harekete geçirdi. Ordunun en seçkin kısmı durumundaki bu yenicilerin sayısı, on iki bine ulaşıyordu. Padişah, bizzat başlarına geçerek ve heyecanlı bir konuşma ile heyecanlandırarak, daha önce ağır top ateşleriyle de hayli yıpranmış surlara hâkim olmalarını sağladı.

Gün ağarmaya başlamıştı ve muharebe bütün şiddetiyle devam ediyordu. Ama artık, Edirnekapısı surlarında Türk bayrakları dalgalanmaya başlamıştı. Çok geçmeden :

— Şehir teslim alındı!..

çıkışları ortalığı kapladı.

29 Mayıs Salı günü sabahı güneş, Konstantiniyye yerine artık Türk ve Müslüman İstanbul'un üstüne doğuyordu.” (10)

«Sultan Mehmed, gece ve gündüz; yatağında ve divân'da İstanbul'dan başka şey düşünmüyordu.» diyen bir diğer tarihçi **Schlumberger** de: Yahyâ Kemâl'in şiirinde anlattığı manzarayı, O'nunla aynı heyecanı paylaşır tarzda, şu satırlarında usta bir ressamın tablosu gibi aksettirir :

“Yahyâ ve atlı kahramanlardan meydana gelen muazzam bir kalabalık hatıra getirilsin. Her biri ortalığı birbirine katan, lâkin son derece tertipli, disiplinli taburlar... Yüzbinlerce insanın nâraları, «Allah Allah» sesleri, silâh şakırtıları... Okların, mızrakların, zırhların, kalkanların, kılıçların parıldaşmaları... Binlerce hayvanın, aynı ruh hâlini paylaşan kiş-nemeleri, haykırımları...

Bu yiğit askerler, yeniciler; yüzyıllardır bütün Türkler'in büyük bir heyecanla, şevkle hayâlini kurdukları muazzam ve mukaddes Fetih'i işte sonunda gerçekleştireceklerdi.” (11)

İstanbul'un Fethi'ni, hazırlık safhasından sonuna kadar günü gününe notlar hâlinde tesbit eden Venedik Asilzâdesi, **Nicolo Barbaro**, 28 ve 29

(10) **Kritovulos**, “Tarih-i Sultan Mehmed Hân-ı Sâni” (çev. Karolidi) İst. 1328.

(11) **Gustav Schlumberger**, “İstanbul'un Muhâsarası ve Zaptı” (çev. M. Nâhit) İst. 1330, s. 19.

Mayıs 1453 günlerini - Türkler aleyhinde yer yer aşırı derecede şahsî, sübjektif değerlendirmelere de kayarak - bütün canlılığı ile gözler önüne serer :

"Mayıs ayının yirmi sekizinci günü Türk Beyi, bütün ordugâhda davullar çaldırarak emrini bildirdi; buna göre Türk birliklerine kumanda eden bütün paşaları, bütün sübaşları ve diğer bütün kumandanlar, hangi derece ve seviyede olurlarsa olsunlar, bütün bugün kendi yerlerinde bulunmak mecbûriyetinde idiler; aksi takdirde kafaları kesilecekti. Bundan anlaşılıyordu ki, yarın Türk Beyi, bu elemli şehre karşı umûmî taarruza geçecekti. Emir ordugâhda duyulunca herkes derhâl kendi yerini buldu. Hatâ koşu koşu gittiler. Fakat bütün gün, sabahtan geceye kadar Türkler hiç bir şey yapmadılar. Yalnız yarın kullanmak üzere surların yakınına çok dik merdivenler getirdiler. Çünkü yarın o fecî taarruz günü olacaktı. Bu merdivenlerin sayısı takrîben iki bin kadardı. Merdivenleri surların duvarlarına doğru kaldıran adamları korumak için büyük miktarda hasırlar da konuldu. Bu iş bittikten sonra Türkler ordugâh halkına neş'e vermek için boru, trampete ve zil çalarak dolaşıyorlar ve şöyle diyorlardı: "Ey Muhammed'in evlâdları! Neş'eli olun. Yarın o kadar çok Hıristiyan esir ele geçireceğiz ki, iki tânesini bir dukata satacağız. O kadar çok servete mâlik olacağız ki, hepimiz altın içinde yüzeceğiz; Bu sebeple, ey Muhammed'in evlâdları! azimli ve irâdeli olun. Peygamber aşkı için seve seve ölüme atılın." İşte bu sözlerle dinsizler, ordugâhı teşcî ediyorlardı. Bu da olduktan sonra Türk Beyi, bütün ordugâhda münâdîlerini bağırttı: "Her Türk, âmirleri tarafından verilecek emre göre duracak, gidecek ve çarpışacaktır." Akşam üstü bütün Türk ordusu intizam içinde ve bütün silâhları ile mücehhez olarak yerlerine geçmiş bulunuyordu; dağ gibi ok yığınları hazırlanmıştı. Hepsinin mâneviyatı çok iyi idi. Bir an önce taarruza geçmek arzusunda idiler. Hepsi Muhammed'ine duâ ediyor, zafer ve yardım niyaz ediyordu. Bu gün Türkler zavallı surlara o kadar çok top atıldılar ki âdetâ kıyâmet kopuyor gibi oldu. Böyle yapmalarının sebebi, artık bombardımana nihâyet verme gününün gelmiş olmasıydı.

Bu gün biz de kara tarafından surların mazgallarına konulmak sûretiyle askerleri koruyacak mantelet'lerden (tahtadan siperlerden) yedi araba dolusu hazırladık ve meydana götürdük. Baylos, bunların surlara taşınmalarını emretti. Rumlar kendilerine peşin para verilmedikçe bunları aslâ götürmek istemediler; hemen hemen akşama kadar bu ihtilâf devam etti ve biz Venedikliler bunların nakli için icâbeden parayı kesemizden vermek mecbûriyetinde kaldık. Rumlarsa hiç para vermediler. Manteletler surlara vâsıl oldukları zaman gece olmuştu. Bu yüzden bunlar muhârebe için surların mazgallarına yerleştirilemedi ve sipersiz kaldık. Bu da Rumların hasisliğinden ileri geldi.

Yine bugün öğle üzeri Baylos Venediklilere : Evvelâ Allah aşkı için, sonra memleketin menfaati ve bütün Hıristiyanlığın şerefi uğruna herkesin kara surlarına gitmesini ve yerli yerinde bulunup, kendi isteğiyle ölmesini emretti. Hepimiz Baylos'un emrine memnûniyetle itâat ettik. Artık elimizde mevcûd olan herşeyi daha intizamlı bir hâlde getirmemiz ve aynı sûrette denizdeki donanmayı, bilhassa liman zincirini, bütün gemi ve kaldırğaları çok iyi bir tertîb ve intizâma sokmamız lâzımdı.

Bugün Türk Beyi, on bin atlı ile birlikte, donanmasının intizam içinde olup olmadığını görmek maksadıyla, Sütunlar mevkiine gitti. Yârin umûmî taarruza geçmek için donanmanın hazır olmasını ve ne şekilde hücum etmesi lâzım geldiğini donanma kumandanına bildirerek emirler verdi. Bundan sonra Bey ordugâha döndü, yerine gelinceye kadar neş'eli ve keyifli idi.

Bütün gün, şehirde herkesin kendi yerine geçmesi için şiddetli çarlar çalındı. Kadınlarla çocuklar hep bir arada surlara taş taşıyorlardı. Bu taşlar Türklerin üzerlerine atılmak üzere mazgallara konulacaktı. Herkes büyük bir korku ve teessür içinde ağlıyordu. Gece saat bir olunca Türkler, bütün ordugâhda, evvelki iki gece de yakmış olduklarından çok daha büyük ve müthiş ateşler yakıldılar. O kadar haykırıyorlardı ki biz Hıristiyanlar buna tahammül edemiyorduk. Aynı anda top, pek çok tüfek ve sayısız derecede havâî fişek atıyorlardı. Öyle ki hepimiz kendimizi cehennemde zannediyorduk. Bu şenlikleri, bu neş'e, sevinç ve bayramları gece yarısına kadar devam etti. Sonra ateşler söndürüldü. Dinsizler bütün gün ve bütün gece Muhammed'lerine duâdan geri kalmadılar; Kostantiniyye şehrine mâlik olmak için zafer niyâz ettiler. Biz Hıristiyanlar da gece-gündüz Allah'a ve O'nun vâlidesi Mukaddes Meryem Ana'ya, gökdeki bütün azîz ve azîzlere duâ ederek zafer vermelerini ve bu gaddar dinsizin tehevüründen korumalarını niyâz ediyorduk. Her iki taraf da kendi Allah'ına duâ edip zafere erişmeyi diliyordu. Bizim Allah'ımız, Efendimiz, gökte vâlidesi ile birlikte, yarın neticelenecek olan bu şiddetli ve çetin muhârebede kimin galib geleceğini kararlaştırdı.

Mayıs ayının yirmi dokuzuncu günü ki muhârebenin son günüdür. Allah'ımız, Efendimiz, Rumların aleyhinde sert ve acı kararını verdi ve bu şehrin bu gün merhum Türk Murad'ın oğlu Mehmed Bey'in eline düşmesini arzû etti. Bu umûmî taarruzu ne şekilde vâkî olduğunu aşağıda muntazam ve sırasıyla göreceksiniz. Ebedî Allah bu gün bütün eski kehânet, ilham ve mücizelerin, bilhassa Mukaddes Kostantin'e âid ilk keşif ve ilhâmın tahakkuku için bu elemli hükmü vermeyi murâd etti. Azîz Kostantin'in keşif ve ilhâmına göre, Ayasofya Kilisesi yanında at üzerinde duran mûmâileyh, eliyle Anadolu'yu, yâni Türkiye'yi göstererek : "Beni yıkacak

olan kimse buradan gelecek" demiş. Diğer bir keşif ve ilhâma göre ise, Helena oğlu Kostantin adında bir imparatorun zamânında Kostantiniyye kaybedilecek. Bir diğer kehânet de şöyle diyor: Gökyüzünde ay, işâret verdikten birkaç gün sonra Türkler Kostantiniyye'yi alacaklar. Öyle ki, bu keşif ve ilhamların üçü de tahakkuk etti; yâni Türkler Rum memleketini ele geçirdiler. İmparator Helena oğlu Kostantin idi; Ay da gökyüzünde işâretini verdi. Artık Allah Hıristiyanların aleyhine, bilhassa Kostantin'in imparatorluğu aleyhine sert ve şiddetli hükümler vermediği murâd etmişti. Bunu ileride daha iyi göreceksiniz.

Bu bin dört yüz elli üç senesinin yirmi dokuz Mayıs günü, gün doğmadan evvel saat üçde merhum Türk Murad'ın oğlu Mehmed Bey, umûmî taarruza geçmek için, Kostantiniyye şehrinin surlarına bizzat geldi ve neticede de Kostantiniyye'yi aldı. Türk Beyi adamlarını üç guruba ayırmıştı. Her bir gurupta elli bin kişi bulunuyordu; bir gurup da Hıristiyanlardan müteşekkildi. Bunlar ordugâhda zorla duruyorlardı. İkinci gurup aşağı tabakaya mensup kimselerden, yâni ayak takımından müteşekkildi. Üçüncü gurup ise hep beyaz keçe külâhlı yeniçerilerden müteşekkildi ki, bunların hepsi Bey'in askerleri idi. Maaşları günü güne ödenirdi. Hepsisi seçilmiş ve muhârebeye ehliyetli adamlardı. Yeniçerilerin arkasında sübaşılar ve onların da arkasında Türk Beyi bulunuyordu.

Hıristiyanlardan müteşekkil birinci gurup merdivenleri getiriyor ve surlara doğru kaldırmak isteyince bizimkiler derhâl onları kaldıran adamları abirlikte yere atıyor, hepsi derhâl ölüyorlardı. Ayrıca bizimkiler surların mazgallarından aşağı büyük taşlar fırlatıyorlar, tabii aşağıdakilerden çok az kimse hayâtını kurtarabiliyordu. Surların altına ne kadar adam gelirse o kadar öldürülüyordu. Merdivenleri getirip diken adamlar bunca insanın öldüğünü görünce, taşlarla öldürülmemek için geriye, ordugâha dönmek istiyorlardı. Ammâ arkada bulunan Türkler bunların kaçtığını görünce derhâl kılıçla kafalarını kesiyorlar, onlar da mecbûren surlara dönüyorlardı. Velhâsıl ya bu, ya da o şekilde ölmeğe mahkûm idiler. Bu ilk gurup telef olunca, ikinci gurup şecâatle ilerliyordu. Birinci gurup iki sebepten öne sürülmüştü: Evvelâ Türklerden ziyâde, Hıristiyanların ölmesini istiyorlardı. Sâniyen şehri müdâfaa eden bizleri yormayı hesaplamışlardı. Dediğim gibi bu birinci gurup ölüp kırılınca ikinci gurup iplerini koparmış aslanlar gibi, San Romano tarafından surlara hücum etti. Biz bu dehşeti görünce derhâl bütün memlekette ve surların her noktasında şiddetle çanlar çalmağa başladık. Herkes bağırarak bu hân Türk'e karşı Allah'dan yardım ve şefâat nîyâz ediyordu. Çâresiz bu dinsizlere karşı saldıran bizimkiler yavaş yavaş ikinci surların arkasına çekilmeğe başladı. Fakat bu ikinci gurup, hep kuvvetli ve usta muhâriplerden müteşekkildi. Dediğim gibi, surlara gelip orada yaptıkları savaşlarla şehirdekileri çok

yordular. Bu ikinci gurup da öncekiler gibi surların üzerine merdivenleri kaldırmağa çalıştı. Fakat surların üzerinde bulunan bizimkiler bunları şecâatle tahrîb ediyor ve yere itiyorlar, böylece pek çok Türk öldürüyorlardı. Devamlı sûrette ok atıyorduk. Toplarımız da her an ordugâha doğru ateş ediyor ve inanılmayacak derecede çok Türk öldürüyordu. Bu ikinci gurup şehre girmek için bütün gayretini sarfedip muvaffak olamayınca arkadan üçüncü gurup geldi. Bunlar Yeniçerilerdi. Yâni Türk Beyi'nin maaşlı askerleri ve sübaşıları idi. Hepsisi kıymetli ve seçî adamlardan müteşekkil usta askerlerdi. Bunların da arkasından Türk Beyi geliyordu. Üçüncü gurup bu zavallı şehrin surlarına Türkler gibi değil, aslanlar gibi atıldı. O kadar haykırma, zil ve davul gürültüleri vardı ki, kıyâmet kopuyor gibiydi. Nâralar ordugâhdan on iki mil uzakta olan Anadolu'dan duyuluyordu. Değerli Türklerden müteşekkil olan bu üçüncü gurup, birinci ve ikinci guruplarla harbetmiş olan surlardaki adamlarımızı pek yorun bir hâlde yakaladıklarından muhârebe için ateşli ve tâze bir kuvvet teşkil ediyorlardı. Muhârebe meydanında Türklerin attıkları çok şiddetli nâralar bütün şehri korku içinde bırakıyor, haykırışlardan başka muzıklarlarla da mânevîyâtı büsbütün yıkıyorlardı. Memleket halkı kendilerini âdetâ teslim olmuş görüyordu. Karar verildi ve bütün şehirde şiddetli çanlar çalmağa başladı. Aynı şekilde surlar üzerinde de çanlar çalınıyor ve yüksek sesle haykırılıyordu. Şefâat, şefâat ey Allah'ım! Gökten Kostantiniyye İmparatorluğu'na bir yardım gönder ki, bu dinsiz millet, imparatorluğa hâkim olmasın. Şehirde bütün kadınlar diz çökmüşlerdi; erkekler de aynı vaziyette idiler. Herkes acı acı ağlıyordu. Çok büyük bir tevekkül ile Kâdir-i Mutlak Allah'ımıza ve O'nun Vâlidesi Mukaddes Meryem Ana'ya ve gökyüzündeki sarayın bütün azîz ve azîzlerine yalvarıyorlar, bu dinsiz halka, Hıristiyan dininin düşmanları olan gaddar Türklere karşı, kendilerine zafer vermelerini ricâ ediyorlardı. Diğer tarafta Türkler kara tarafından, San Romano noktasında çok çetin ve şiddetli bir sûrette muhârebe ediyorlardı. Bu noktada Haşmetli İmparator ile bütün asilzâdelerinin dâireleri bulunuyordu. İmparatorun başlıca şövalyeleri ve kıymetli adamları da orada idi. Bu anda hepsi İmparatorun yanında bulunuyor ve şiddetle muhârebe ediyorlardı. Memlekete girmek azmiyle Türk de, dediğim gibi, San Romano noktasında, yâni kara tarafından hücum ederek, çok miktarda top, tüfek ve sayısız derecede ok atıyorlardı. Dinsizlerin haykırımları o derecede idi ki sanki gökyüzü yırtılıyor gibiydi. Ayrıca güllesi bin iki yüz libre ağırlığında olan büyük topla da ateş ediyorlar ve ordugâh etrafında altı mil uzunluğunda olan surlar boyunca devamlı ok atıyorlardı. Öyle ki ikinci surların içindekiler bol bol seksen deve yükü, hendekdekiler de ihtimâl yirmi deve yükü teşkil edebilirdi. Bu kadar sert ve şiddetli cereyan eden muhârebe şafak vaktine kadar devâm etti.

Bizimkiler yâni Venedikliler fevkalâde bir şekilde müdafâa ediyorlardı. Seyyar kule tarafındaki burcda muazzam bir muhârebe cereyan ediyordu. Ne yazık ki bizim müdâfaamız bir işe yaramıyordu. Çünkü ebedî Allah bu şehrin Türklerin eline geçmesi husûsundaki hükmünü esâsen vermiş bulunuyordu. Allah kararını verdikten sonra artık ne yapılırdı? Çâresiz şu dakikada bu elemli şehirde bulunan bütün Hıristiyanlar, şefâat-kâr efendimiz İsrâ'nın ve Vâlidesi Mukaddes Meryem Ana'nın yed-i emânetine kendimizi tevdi ederek, bu gün bu kahredici muhârebede ölecek olanlarımıza da şefâat etmelerini niyâz eyledik.

Gün doğmadan bir saat evvel Türk Beyi, büyük topunu harekete geçirdi ve bizim yapmış olduğumuz tâtîrâtın içine ateş etmeğe başlayıp yerle bir etti. Topun çıkarmış olduğu kesif dumandan dolayı ortalık hemen hemen görünmez hâle geldi. Türk de o dumanın arkasından gelmeğe başladılar. Takriben üç yüz Türk ikinci surlardan içeriye girdi. Rumlarla Venedikliler onları şiddetle bu surlardan dışarıya atıldılar ve büyük bir kısmını öldürdüler. İkinci surlardan geçinceye kadar hemen hemen hepsi öldü. Bu küçük musâdemeyi kazanan Rumlar kendilerini dinsizlere karşı hakîkaten muzaffer zannediyorlardı. Biz Hıristiyanlar da bundan büyük bir teselli duyuyorduk. Türkler ikinci surlardan dışarı atılınca büyük topla bir defâ daha ateş ettiler ve köpekler gibi topun dumanı arkasından gelmeğe başladılar. Bir çeyrek saat içinde otuz binden fazla Türk ikinci surlardan içeri girdi. O kadar bağıriyorlardı ki insan kendisini cehennemde zannediyordu. Bu bağırişmalar Anadolu'dan bile duyuluyordu. Türkler ikinci surlardan içeri girince, hemen surların mânialarını ellerine geçirdiler; fakat o zamana kadar pek çoğunu, surların üzerindeki adamlarımız taşla telef ettiler. Ne kadar istedilerse o kadar öldürdüler.

Bu iki mânianın ele geçirilmesi Türklerle azeplere cesâret verdi. Bunun üzerine ikinci surların içine tam yetmiş bin Türk daha girdi. O kadar büyük bir şiddetle ilerliyorlardı ki sanki cehennemden geliyor gibiydiler. Bir anda, bir ucundan öteki ucuna kadar tam altı mil uzunluğunda olan, ikinci surun içi derhâl Türklerle doldu. Fakat, yukarıda söylediğim gibi, surların üzerinde bulunanlar, taşlarla o kadar çok adam öldürüyorlardı ki kırk araba bu ölüleri taşıyamazdı. Bunlar daha şehre girmeden evvel ölmüşlerdi. Şimdi bizler çok büyük bir korku içinde idik. Haşmetli İmparator bütün şehrin canlarını şiddetle çaldırttı. Surların muhtelif noktalarında da herkes bağıriyordu: Şefâat! Ebedî Allahımız... Erkekler ve kadınlar, bilhassa râhibelerle kızlar böyle bağıriyorlardı. Bunların ağılları o derece idi ki pis yahudiler bile bu manzara karşısında müteessir olabiliyordu. Bunu görünce Cenevizli Zuan Zustignan bulunduğu gemisine koştu. Bu adam İmparator kara kumandanı yapmıştı. Kaçan kumandan şehrin içinden geçerken şöyle bağıriyordu: "Türkler memlekete girdiler!..." Hal-

buki yalan söylüyordu. Çünkü henüz içeriye girmemişlerdi. İmdi halk, Türklerin memlekete girdiklerine dâir kumandanın bu sözlerini işitince paniğe kapılıp derhâl bulunduğu yeri terk ederek, gemilerle, kadirgârlarla kaçabilmek için deniz kenarına doğru koşmağa başlıyor. Güneş doğarken vâkî olan bu gürültü ve gargaşalık içinde Kâdir-i Mutlak Allah çok sert ve acı hükmünü veriyor ve bütün kehânetlerin tahakkukunu istiyor. Artık güneş doğarken Türkler San Romano noktasından şehre girdiler. Bu noktada surları toplarıyla yerle bir etmişlerdi. Türklerin zafer nâralarına karışan Hıristiyanların gürültüsü son haddine varmıştı. O kadar çok adam öldü ki cesetlerle tam yirmi araba doldurulabilirdi. İlk Türkler ölünce birinci gurubun arkasından ikinci gurup gelmeğe başladı. Bunlar öteye beriye koşuşarak ilerliyorlar ve memleket içinde kimi buluyorlarsa kılıçtan geçiriyorlardı. Her tabakaya mensup kadınları, erkekleri, ihtiyarları, çocukları öldürüyorlardı (!). Bu kıtal, Türklerin şehre girdikleri saat olan güneşin doğması ânından öğleye kadar devâm etti. O savlet ve tehevür içinde karşılarına çıkan herkesi kılıçtan geçirdiler. Bu arada bizim tüccarlar da kaçıp yer altındaki mahzenlere saklandılar. O tehevür geçtikten sonra Türkler tarafından bulunup hepsi ele geçirildi; sonra da köle olarak satıldılar. Türkler şehre girmiş oldukları San Romano mevkiinden beş mil uzakta olan meydana varınca, üzerinde San Marco ile Haşmetli İmparator'un arması bulunan bir kulenin üzerine çıktılar. Önce San Marco'nun sonra da Haşmetli İmparator'un armasını derhâl söküp attılar. Daha sonra aynı kulenin üzerine Türk Beyi'nin bayrağı çekildi. O iki arma yâni San Marco ile İmparator'un arması oradan atılıp Türk Beyi'nin bayrağı çekilince, şehirde bulunan bütün biz Hıristiyanlar çok elem duyduk. Türk bayrakları çekilip bizim armalarımız atılınca, memleketin tamâmen fethedilmiş olduğunu ve o gün için artık şehri geri almaya imkân kalmadığını gördük." (12)

Bütün bu tesbitlerden sonra, netice itibariyle diyebiliriz ki: Fâtih ve Fetih; dünyâ tarihinde Türk Milleti'nin, mucizevî bir «millî terkîb» olarak dâimâ anılmaya değer, iki esaslı realitesidir.

İşte bu görüşten hareketle de Yahyâ Kemâl, tam bir «destan şâiri» hüviyetiyle; İstanbul'un Fethi gibi bir çağ kapatıp, yeni bir çağ açan eşsiz zaferi, onun henüz 22 yaşındaki genç kumandanını ve mübârek askerini; millî rûhla bütünleştirdiği şiir sanatının mükemmeliyet potasında eriterek, kahramanlık duygularıyla dolu tam bir mûsikî nağmesi hâlinde ortaya koymasını bilmiştir.

(12) **Nicolo Barbaro**, "Kostantiniyye Muhâsarası Ruznâmesi" - **Enrico Cornet** tarafından notlar ve vesikalar ilâvesiyle - (çev. **Şemseddin Tâlip Diler**) İst. 1976, s. 62-69.